

micșorează frecvența. Astfel, din cele șase elemente tradiționale (E_1 , E_2 , T_1 , T_2 , V , \bar{V}) numai E_1 și T_1 își mențin frecvența, întâlnindu-se la majoritatea povestitorilor contemporani. Din cei peste cincizeci de povestitori, numai zece folosesc frecvent elementul T_2 și opt, elementul V . Elementul E_2 apare sporadic, el fiind un component obligatoriu al formulei complexe, or tendința de simplificare a formulei duce, în primul rând, la înlăturarea acestui element.

Se observă, în același timp, și unele cazuri de „împrospătare“ a tradiției, prin încercările unor povestitori de a crea noi formule sau a nuanța sensul anumitor elemente tradiționale. Iată cum începe un basm fantastic povestitorul R. Seceleanu din raionul Muscel: „Păi acum vo câteva sute de ani, șapte-op sute dă ani, cum umbla zmeii pă pământ atunci-cum umblă acuma-n ziua dă astăzi și muștili — un biet dă-mpărat avea și el trei fete“ (II, 286). În această formulă elementul T are o concretizare complet nouă, ciștigînd totodată în „precizie“. Aproximația în plasarea în timp a acțiunii este de ordinul sutelor de ani, dar intenția povestitorului este evidentă: elementul T , în forma lui nouă, are aceeași funcție ca și elementul tradițional \bar{V} . Cu toate acestea, formula nu-și menține caracterul afirmativ, întrucît următorul element este un \bar{V} („cum umbla zmeii pă pământ“), al cărui sens ironic este mult scos în evidență datorită observației care îl însoțește („cum umblă acuma-n ziua de astăzi și muștili“). Noul element \bar{V} desigur că nu poate „compensa“ nici cantitativ și nici calitativ frecvența scăzută sau „dispariția“ din repertoriul contemporan a celorlalte variante, cu atît mai mult cu cît, dată fiind slaba circulație orală a basmelor în zilele noastre, el a rămas deocamdată exclusiv în repertoriul povestitorului respectiv și este puțin probabil că va ajunge vreodată să se impună și altor povestitori.

Am identificat încă o schimbare care dă o nouă nuanță elementului \bar{V} din formula inițială. În basmele vechi se știe că cele 30 de variante constituiau atribute ale timpului cînd se petreceau faptele pe care povestitorul se pregătea să le relateze. Iată însă un exemplu cînd însuși povestitorul se plasează într-un timp determinat de elementele \bar{V}_3 și \bar{V}_4 :

„...eu nu-s di cîn poveștil'i, nij di cîn minciunil'i, că-s c-o zi dōu mai incoac de cîn să potcor'e mîța cu coaja d'i nucă și mere la sfînta rugă; da d'i cîn mîța s-o b... , mai mul la biserică nu s-o primit ș-au trecut pi lingă poartă pi la mini ș-am prins-o ș-am bătut-o bini, bini pină m-o-nvățat și pe mini“ (II, 34, 51; cf. I, 197, 209, 258, 274, 295, 401).

Desigur că elementele \bar{V}_3 și \bar{V}_4 continuă să îndeplinească aceeași funcție; în plus, formula devine mai expresivă cînd povestitorul arată că basmul pe care îl va spune l-a învățat anume de la mîța căreia, din cauza unei „necuviințe“, i s-a interzis să mai meargă la biserică și pe care a prins-o și-a „bătut-o bini bini“ ca să afle de la ea povestea.

Acest element al formulei („sursa“ basmului), în forma respectivă, este, desigur, nou, dar modelul poate fi întîlnit într-un basm cules încă la sfîrșitul sec. al XIX-lea: